

מבוא

אלימות במשפחה הינה תופעה שכיחה בחברה בת ימנו. היא מוגדרת כשימוש מגוון בכוח לא לגיטימי של בן משפחה חזק כלפי בן משפחה חלש ממנו. הכוח המופעל יכול לשקף רמות שונות של משאבים, תדירות ועוצמה. האלימות יכולה להתרחש בין בני זוג, הורים נגד ילדים ובין הילדים עצמם. מאחר ומדובר בתא הגרעיני הקרוב ביותר לאדם, לאלימות מסוג זה יש השפעות רבות הן במישור הרגשי והן במישור התפקודי. אלימות בתוך משפחה מסמלת תפיסת עולם ואורח חיים אשר עלול להימשך גם לדורות הבאים ולכן זו תופעה שיש למגר מלכתחילה. לרוב, האלימות מתבטאת כלפי נשות המשפחה כלומר האישה אשר נפגעת מבן זוגה לחיים, ללא הבדל דיל, מוצא, דת, לאום ורמת השכלה (צבע, 2017).

בחרתי בנושא זה מאחר והוא מאפיין את האבחנה המגדרית (gender) אשר מבחינה בין גברים לנשים על סמך קריטריונים חברתיים, פסיכולוגיים ותרבותיים. אבחנה זו מתקיימת כמעט בכל חברה במשך דורות והיא זו שמעצבת את קווי האפיון של יחסי הכוחות בין גברים לנשים בכל תחומי החיים: עבודה, קריירה, משפחה, וכדומה. לכן, במסגרת העבודה אבקש לנתח את התיאוריות המגדריות השונות כפי שהן קיימות במחקר הספרותי ולנתח את השיר של שלומי שבת וליאור נרקיס – "לכל אחד יש" – לאור תיאוריות אלה. שיר זה הינו שיר חברתי-תרבותי המאפיין את החברה הישראלית וברצוני לבדוק ביטויי הגישות המגדריות דרך ניתוח השיר המודרני.

שאלת המחקר שלי היא: **כיצד באות לידי ביטוי הגישות והתיאוריות המגדריות בשיר "לכל אחד יש" של שלומי שבת וליאור נרקיס?**

מבנה העבודה יהיה בנוי כך שהפרק הראשון יתאר את שלושת הגישות המגדריות הקיימות בספרות המחקרית: הגישה האינדיבידואליסטית, הגישה האינטראקטיבית והגישה הקונסטרוקטיביסטית. ארחיב לגבי כל אחת מהגישות באמצעות תיאוריות פמיניסטיות העוסקות במיגדר ומנתחות אותו. כמו כן, אתייחס לתיאוריה הגברית המתייחסת בעיקר לסיבות שגורמות לגבר להתייחס באלימות כלפי האישה. בפרק השני אבצע ניתוח מקיף של השיר על פי שלושת הגישות והתיאוריות השונות, אפשט את מילות השיר והכוונות שלו ואתייחס במקביל לחשיבות המעמד של הגבר ושל האישה כפי שהם מתבטאים דרך השיר. לבסוף, אסכם את מסקנות הניתוח ואתאר את האבחנה המגדרית כפי שהיא מופיעה בשיר לאור התרבות הישראלית כיום.

קיימת חשיבות רבה לנושא זה מבחינתי שכן חשוב לי להבין האם הביטויים המגדריים, הסטריאוטיפיים, משתקפים גם בטקסטים התרבותיים והחברתיים אשר נשמרים בחברה לאורך הדורות ונלמדים בקרב הילדים של העתיד. להערכתי, כל חברה צריכה לשאוף להינתק מעמדות מיגדריות כאלה אשר עלולות לעצב באופן לא שוויוני את יחסי הכוחות בחברה ואף לעודד את האלימות של החזקים על החלשים בחברה.

סקירת ספרות

חוקרים רבים ניסו להסביר את התופעה העולמית של אלימות כלפי נשים ואת הסיבות שיכולות להוביל ליחס כזה בתוך התא המשפחתי בכלל, ובמסגרת הזוגיות בפרט. ההכרה באלימות בין בני זוג כבעיה חברתית מוצהרת קיימת החל מסוף שנות ה-70 של המאה העשרים. תקופה זו אופיינה בשינויים מהותיים ותפיסתיים בתפקידה של המדינה בהתערבות במערכות זוגיות אלימות. מעבר לכך, ברוב המדינות במערב אף קיימת חובת המעצר בכל מקרה של דיווח על אלימות בין בני זוג, בכל מערכת יחסים שהיא. הנחת היסוד של ההכרה מגיעה מן הפרדיגמה הפמיניסטית אשר רואה בנשים כמוקד לקורבנות ודיכוי בשל היותן מעמד מוחלש. כתוצאה מכך, תופעה זו הפכה למוקד מחקרי מלא עניין שיש להתעמק בו על מנת ליצור מסגרת מגדרית לסוג כזה של אלימות ומאפייניו (רוזמן ואריאל, 2017).

המחקר המגדרי אשר בחן את תופעת האלימות האינטימית בין בני זוג, מסווג בעיקר על פי שלוש גישות תיאורטיות שונות המעניקות נקודות מבט ייחודיות כלפי האבחנה בין גברים לנשים בסוגיה זו. הגישה הראשונה היא הגישה האינדיבידואליסטית אשר מציעה כי אנשים בודדים הם יצורים מגדריים. במילים אחרות, גבריות ונשיות אינן תכונות שגברים ונשים משלבים במסגרת הזהויות שלהם אלא אלו תכונות מולדות המעצבות את היחסים ביניהם בהתאם. בספרות המחקרית, מתוארים הגברים כגיבורים, אמיצים, חכמים, חזקים, מצליחנים, דבקים במטרה וכריזמטיים. לעומתם, הנשים מתוארות כחלשות, תלותיות, כנועות, בכיניות, וותרניות ובלתי יציבות. יחד עם זאת, בעשורים האחרונים חוקרי המיגדר מניחים כי הגישה האינדיבידואליסטית אינה מעידה בהכרח על האלימות בין בני הזוג במסגרת התכונות המגדריות של גברים ונשים, אולם עדיין חשוב להתייחס לתכונות אינדיבידואליסטיות אלה כמנבאות יחס אלים מצד הגבר וכניעה וקבלה פסיכולוגית של המצב מצד האישה (Anderson, 2005).

האישה המוכה אשר מסרבת להכיר בהיותה קורבן לאלימות מבן זוגה וכן חוסר ההתערבות של הסביבה בתא המשפחתי, מעידים על חוסר האונים שלה מול המצב. הכאתה מחזקת את הפסיביות והתלותיות שלה בעוד שבן זוגה מממש את סמכותו ושליטתו בבית. שליטה זו מבנה את הזהות הגברית הדומיננטית כזהות המוגדרת על פי כוח וניצחון, אל מול הזהות הנחותה והמדוכאת של האישה חסרת הכוח. בהתאם לכך גם יש ירידה משמעותית בעצמיות שלה. הזהות שלה כאישה אוטונומית נעלמת והיא רואה בעצמה כרעיה בעלת אחריות על כל מה שקורה בתא המשפחתי גם אם בעלה רואה לנכון לבטא את כעסו כלפיה. בן הזוג משתלט באופן מוחלט על הנכסים המשותפים שלהם ומונע ממנה גישה לכל המשאבים שהיא זקוקה להם כדי לנהל את חייה באופן עצמאי. אלימות כלכלית זו מונעת ממנה את חופש הפעולה ופוגעת בכבוד שלה כך שהיא נותרת מושפלת ותלויה באופן טוטאלי בבן הזוג שלה (ראביד, 2010; Raju, 2019).

נשים אלו סובלות מסימפטומים קוגניטיביים ואף התפתחותיים אשר מונעות מהן להמשיך בסדר היום הטבעי שלהן. בנוסף, נשים אלו סובלות מהפרעות חרדה קשות, חוסר ודאות, תשישות קיצונית והתנהגות עצבנית. מעבר לכך, נשים מוכות הופכות לבודדות יותר עם הזמן במיוחד כאשר הן כבר נתונות תחת מרותו של המתעלל בהן. הן מתכנסות בתוך עצמן, חוות דיכאון עמוק ומאבדות עניין בכל דבר שקשור לתפקוד היומיומי שלהן (Walker, 2012).